

TEOLOGIA
evangheliilor
sinoptice

H A N S K L E I N

TEOLOGIA
evangheliilor
sinoptice

Copyright © 2024 Hans Klein

Toate drepturile rezervate.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin editurii Casa Cărții. Orice reproducere sau selecție de texte din această carte este permisă doar cu aprobarea în scris a editurii Casa Cărții, Oradea.

Teologia evangheliilor sinoptice

de Hans Klein

Copyright © 2024 Casa Cărții

OP 2, CP 30,

410670, Oradea

Tel.: 0359 800 333; 0728 874 975

E-mail: info@ecasacartii.ro

www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Klein, Hans

Teologia evangheliilor sinoptice / Hans Klein. -

Oradea : Casa Cărții, 2024

ISBN 978-606-732-278-1

2

Editarea: Mirela Ștefan

Tehnoredactarea: Timeia Pop

Coperta: Marius Bonce

Versetele biblice sunt din traducerea autorului sau citate din traducerea Dumitru Cornilescu.

Tipar executat de

**BOOK
EXPERT**
Powered by METROPOLIS

www.book-expert.ro

CUPRINS

Cuvânt-înainte	9
Introducere	11
1. Noțiunea de teologie	11
2. Noțiunea de evanghelie	11
3. Evangheliile sinoptice	13
4. Ce putem spune despre cei trei evangheliști	13
4.1. Marcu	13
4.2. Matei	15
4.3. Luca	17
5. Tradițiile evangheliștilor	17
Partea I: Prezentarea teologiei evangheliilor sinoptice	
1. Începuturile credinței: învierea lui Isus	21
1. Marcu	22
2. Luca	23
3. Matei	24
2. Acțiunile ucenicilor după învierea lui Isus	27
3. Ce spun evangheliile despre Dumnezeu?	29
1. Tradiția veterotestamentară	29
2. Dumnezeu – Creator	30
3. Dumnezeu – Domnul istoriei	32
4. Dumnezeu – Tată	32
5. Dumnezeu – Rege	33
6. Dumnezeu – Judecător	33
7. Dumnezeu și Mamona	34
8. Revelația voinței lui Dumnezeu	35
9. Acțiunile lui Dumnezeu la evenimentul nașterii lui Isus	36
9.1. Matei	36

9.2. Luca	37
4. Cum este înțeleș Isus?	39
1. Cristologia implicită	40
2. Isus, Fiul Omului	41
3. Isus, Fiul lui Dumnezeu	43
4. Isus Cristos (Mesia)	46
5. Isus, Fiul lui David	47
6. Isus – profet	48
7. Patimile și procesul lui Isus	48
7.1. Moartea anunțată	49
7.2. Cina Domnului	49
7.3. Rugăciunea din Ghetsimani	50
7.4. Procesul lui Isus	51
7.5. Răstignirea	53
5. Duhul Sfânt	55
6. Ucenicii	59
1. Chemarea la ucenicie și îndrumarea ucenicilor în urmașea lui Isus	59
2. Ucenicie fără urmașea lui Isus	61
3. Cei doisprezece ucenici	62
3.1. Numele celor doisprezece ucenici	62
3.2. Cei doisprezece ucenici ca reprezentanți ai Israelului nou	63
3.3. Dispozițiile cu privire la trimiterea ucenicilor	64
4. Descrierea ucenicilor lui Isus	65
4.1. Marcu	66
4.2. Matei	68
4.3. Luca	69
5. Comunitatea ucenicilor	69
7. Predica lui Isus despre Împărăția lui Dumnezeu	71
1. Creșterea Împărăției lui Dumnezeu	73
2. Împărăția lui Dumnezeu ca masă festivă	76
3. Participarea la Împărăția lui Dumnezeu	78
3.1. Angajamentul	78
3.2. Abandonarea bunurilor	79
3.3. Iubire	79
4. Participanții la Împărăția lui Dumnezeu	80
4.1. Săracii	80
4.2. Copiii	81
4.3. Străinii	81
8. Minunile	83
9. Mântuirea (salvarea)	91
1. Căutarea păcătoșilor	91
2. Credința	93
10. Rugăciunea	95
1. Rugăciunea generală	95
2. Rugăciunea „Tatăl nostru”	97

11. Comportamentul ucenicului în viața de zi cu zi	103
1. Marcu	103
2. Luca	104
2.1. Comportamentul față de dușmani	105
2.2. Comportamentul față de frați	106
3. Matei	107
3.1. Antitezele (Mt. 5:21-48)	107
3.1.1. Porunca „Să nu ucizi”	108
3.1.2. Adulterul	108
3.1.3. Divorțul	108
3.1.4. Jurământul	109
3.1.5. Răzbunarea	109
3.1.6. Iubirea dușmanului	110
3.2. Faptele de evlavie	110
3.3. Dreptatea cu fratele	111
3.4. Disciplinarea	111
3.5. Povară ușoară?	112
12. Folosirea Vechiului Testament	113
13. Adversarii lui Isus	117
1. Irod cel Mare	117
2. Irod Antipa	117
3. Saducheii	118
4. Fariseii	118
5. Cărturarii	119
14. Așteptarea eschatologică, Judecata de apoi și viața veșnică	121
1. Așteptarea eschatologică	121
2. Explicații pentru căderea Ierusalimului	123
3. Învierea morților	124
4. Judecata de apoi	125
5. Împlinirea Împărăției lui Dumnezeu și viața veșnică	127

Partea a II-a: Concepția teologică a celor trei evangheliști

1. Marcu	131
2. Luca	137
3. Matei	143
4. Prezența divină în evangheliile sinoptice	151

CUVÂNT-ÎNAINTE

După câte știu, nu există o analiză recentă a teologiei celor trei evanghelii sinoptice.

Există foarte multe cărți care sunt preocupate de viața și doctrina lui Isus și există studii, mai ales din a doua parte a secolului trecut, care analizează teologia unuia dintre sinoptici, cum e cazul evanghelistului Luca, luând în considerare și Faptele apostolilor. Și există o abordare a mesajului celor patru evangheliști, a lui Siegfried Schulz, de acum 50 de ani, la începutul cercetării teologiei evangheliștilor, într-o anumită măsură (S. Schulz, *Die Stunde der Botschaft. Einführung in die Theologie der vier Evangelisten* [Ora mesajului. Introducere în teologia celor patru evangheliști], Zürich, 1967).

Aceasta fiind situația, am încercat să descriu gândirea teologică a evangheliilor sinoptice în ansamblu, luând în considerare atât asemănările, cât și deosebirile dintre ele, din punct de vedere teologic. Evangheliștii nu au vrut doar să ne redea ceea ce au știut ca tradiție din memoria orală sau scrisă a celor care L-au urmat pe Isus, ci s-au simțit chemați să aducă un mesaj pentru comunitățile creștine din anturajul lor, pentru care s-au știut răspunzători. Astfel, vom căuta să descriem în această succintă lucrare concepțiile teologice ale tradiției sinopticilor din punct de vedere al teologiei biblice după noțiunile

dogmatice (Partea I), cât și, într-o anumită măsură, după concepțiile evangheliștilor (Partea a II-a).

Temele descrise au fost în mare parte expuse studenților de la teologie penticostală, din București, în perioada 2014–2016. În expunerea de față, unele lucruri au fost restrânse, altele, dezvoltate.

Sper ca prin această dare de seamă să contribui la creșterea cunoștințelor cititorilor, dar și mai mult la aprofundarea credinței lor.

H.K.

Sibiu, septembrie 2017

INTRODUCERE

1. Noțiunea de teologie

Noțiunea de teologie implică o prezentare a învățăturii în mod reflectat. Fiecare învățătură se naște în urma gândirii, ceea ce înseamnă că trebuie să se facă o abstracție de cele știute în mod sistematic. Învățătura evidențiază lucrurile importante, cruciale. Fiecare om poate să deducă din această învățătură ceea ce corespunde experienței sale și nevoilor mediului ambiant. Învățătura este axată pe tendința de a fi cât mai bine înțeleasă și de a face să fie percepute și lucrurile experimentate care nu se pot explica ușor. Teologia încearcă să articuleze evenimentele religioase pentru care limba uzuală nu are întotdeauna cuvinte adecvate, dar care totuși trebuie exprimate și sistematizate.

2. Noțiunea de evanghelie

Cuvântul „evanghelie” este o creație creștină. Forma uzuală cunoscută în elenism era doar pluralul *ta euangelia*, cu înțelesul de „vești bune”, comparabil cu noțiunea din limba engleză *news*. La singular, cuvântul *euangelion* se referă la acea veste bună a lui Dumnezeu care proclamă moartea lui Isus pentru păcatele noastre și învierea

Sa din morți, așa cum spune apostolul Pavel în 1 Corinteni 15:3–5. Marcu este primul evanghelist care folosește această noțiune pentru descrierea vieții, învățaturii și a faptelor lui Isus. Probabil a avut un premergător care a folosit noțiunea pentru descrierea patimilor și a învierii lui Isus cu termenul *euangelion*. În Marcu 14:9 se spune: „Adevărat vă spun că, oriunde va fi propovăduită Evanghelia aceasta, în toată lumea, se va istorisi și ce a făcut femeia aceasta, spre pomenirea ei.” Se presupune că „propovăduirea Evangheliei” a fost folosită mai întâi pentru a povesti despre suferințele și învierea Domnului, spre deosebire de concepția utilizată de Pavel de proclamare a morții și a învierii lui Isus în favoarea „noastră”. Ceilalți evangheliști nu folosesc acest cuvânt în „biografiile” lor despre viața lui Isus. Matei numește scrierea sa „carte” (*biblion*), iar Luca o numește „poveste” (*diegesis*).

Evanghelia după Ioan are un alt mod de descriere a vieții și a învățaturii lui Isus. În Ioan există texte asemănătoare, paralela clară găsindu-se în istorisirea patimilor și a învierii. La mijlocul secolului al II-lea, Tatian a încercat în *Diatessaron* să facă din cele patru evanghelii una singură, asemenea lucrării evanghelistului Matei, care a adunat toate tradițiile cunoscute pentru „cartea” sa. A fost prea târziu, însă, ca lucrarea lui Tatian să fie acceptată în biserica universală. De fapt, nici Evanghelia lui Matei nu a putut elimina folosirea Evangheliei lui Marcu, aceasta fiind prea însemnată pentru comunitățile care s-au obișnuit cu ea.

Începând cu secolul al II-lea au apărut foarte multe scrieri despre viața și/sau învățătura lui Isus. Aceste scrieri se pot numi evanghelii, deoarece sunt asemănătoare cu evangheliile sinoptice, cu toate că numai o parte din aceste scrieri se numesc astfel. Cea mai cunoscută scriere de acest gen este așa-numita Evanghelie după Toma, care prezintă numai cuvinte rostite de Isus. Mai putem menționa: Evanghelia evreilor, Evanghelia Ebioniților, Evanghelia lui Petru, Protoevanghelia lui Iacov, Evanghelia lui Filip, Evanghelia lui Bartolomeu și cea a lui Iuda.

3. Evangheliile sinoptice

Primele trei evanghelii, cea a lui Matei, a lui Marcu și a lui Luca, le numim sinoptice, deoarece au foarte multe paralele între ele și, de aceea, pot fi văzute și comparate împreună. Cuvântul „sinoptic” exprimă tocmai acest lucru: „a vedea împreună”.

4. Ce putem spune despre cei trei evangheliști

Din scrierile lui Papias, un creștin din secolul al II-lea, reiese că: „Marcu, care a fost traducătorul lui Petru, a redat cu acuratețe, din amintirile acestuia, ce a spus și ce a făcut Domnul, dar nu în ordine cronologică, deoarece el nici nu L-a auzit vorbind și nici nu L-a urmat pe Domnul. Însă, mai târziu, după cum am spus, Marcu l-a însoțit pe Petru, care a predicat după cum era nevoie, fără să prezinte cuvintele Domnului într-o anumită ordine ... Matei a adunat și ordonat cuvintele Domnului în dialectul ebraic, și fiecare le-a tradus după cum a putut.”

Interesul lui Papias a fost doar de a explica de unde au avut evangheliștii cunoștințele lor și ce impresie produc evangheliile asupra cititorului din punctul de vedere al cronologiei. Dar noi, cei din secolul XXI, ne întrebăm: Ce au făcut acești oameni în timpul vieții lor? Au așteptat până când a venit timpul în care să scrie în cărțile lor lucrurile știute? Din scrierile lor putem să deducem ceva mai mult:

4.1. Marcu

Papias consideră că Evanghelia după Marcu este o scriere care nu a ținut cont de cronologia evenimentelor. Probabil Marcu nici nu a avut un interes primordial în această privință. Desigur, evanghelia lui cuprinde punctele esențiale: începe cu predica lui Ioan Botezătorul și botezul lui Isus și se termină cu ultimele evenimente din viața Domnului. Dar conceptul teologic a fost unul de învățătură pentru membrii comunităților creștine, care au vrut să știe mai mult despre Isus, despre învățătura și despre faptele Sale. Această afirmație se bazează pe faptul că se vorbește des de învățătura lui Isus și destul de

rar despre predica Lui. În prima parte a evangheliei, Marcu povestește despre activitatea lui Isus în fața mulțimii (1:21–8:21). În a doua parte (8:27–13:37), Domnul Isus Se adresează ucenicilor, pe care îi învață. Deducem, din această structură a evangheliei sale, că Marcu a fost misionar și învățător la o școală de misionari, adică un îndrumător de misionari și al celor care au dat învățătură membrilor comunității de credincioși. Prima parte a evangheliei scrisă de el este un sumar pentru misionarii din lumea păgânilor, pe când a doua parte are în vedere învățătura cu privire la viața celor din comunitate deveniți creștini. Am folosit expresia „din lumea păgânilor” deoarece Marcu explică cuvintele aramaice, cum ar fi *talita, kum!* (fetișo, scoală-te!) în 5:41 și *elohi, elohi, lema sebahtanei* (Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?) în 15:34. Marcu nu a avut la îndemână Septuaginta, ca să verifice citatele sau aluziile la Vechiul Testament, deoarece în 1:2 face referire la un citat care ar fi din Isaia, dar de fapt este o combinație între Maleahi 3:1 și Isaia 40:3. De aceea, mulți copiatori (scribi) au corectat începutul din 1:2 cu fraza: „Cum este scris în profeți.” De asemenea, Marcu spune că pe timpul lui David a fost preot Abiatar (Mc. 2:26), însă, la acea vreme, preot era Ahimelec (1 Sam. 21:2). Abiatar a fost fiul său (1 Sam. 22:20). Matei și Luca, dar și unele manuscrise ale cărții lui Marcu, omit aceste nume.

Evanghelia lui Marcu a fost scrisă în jurul anului 70. Unii comentatori susțin că datează dinainte de anul 70, alții spun că după. Înclin să accept prima afirmație, deoarece Templul și Ierusalimul încă existau, cu toate că se poate admite și că a fost scrisă la scurt timp după distrugerea Templului, deoarece în timpuri de criză nu există liniștea necesară scrierii unei cărți. În capitolul 13 al evangheliei sale, Marcu are în vedere războiul iudaic.

Din punct de vedere al teologiei, putem să ne așteptăm la o teologie misionară, dinamică. Deoarece cunoaștem unele detalii din acest război, putem trage concluzia că Marcu a scris evanghelia într-un ținut apropiat de cel în care se desfășurau evenimentele. Marcu cunoștea tradițiile din Galileea și unele tradiții din Decapolis

(Mc. 5:1–20; 7:31–8:10 și 8:27), regiune populată de neiudei. Desigur, numele Rufus (despre el și Alexandru se spune că au fost fiii lui Simon, care a purtat crucea lui Isus, Mc. 15:21) se găsește și în epistola lui Pavel către Romani (Rom. 16:13), dar pare o coincidență de nume. Nu există niciun indiciu că cei din Roma ar fi cunoscut Evanghelia lui Marcu, pe când cea a lui Luca a fost cunoscută la Roma de către Marcion. Probabilitatea ca Marcu să fi scris evanghelia sa în ținuturi mai nordice, sau mai nord-estice de Galileea, este mare.

4.2. Matei

Matei a fost probabil un cărturar. A știut cum se scrie o carte, în care se combină mai multe texte scrise. Îmi închipui că, după apariția Evangheliei lui Marcu, unii creștini i-au prezentat cartea lui Matei și l-au îndemnat să scrie, poate spunându-i astfel: „Matei, tu știi mai mult. Nu ai vrea să scrii o istorisire mai amplă, mai potrivită?” Și atunci, Matei a rugat toate comunitățile din împrejurimea sa să îi trimită cuvintele lui Isus pe care ei le știau, pentru a scrie o „carte” despre Isus. Așa numește el scrierea sa. Matei a scris această lucrare pentru o biserică destul de mare din Siria. Evanghelia lui Matei s-a răspândit foarte repede, fiind cunoscută și citită în foarte multe comunități. În jurul anului 150 d.H., această evanghelie era cunoscută de aproape toată creștinătatea. Remarca lui Papias că Evanghelia lui Matei ar fi fost scrisă în limba ebraică nu se poate verifica. Textul pe care îl avem cu privire la această evanghelie nu prezintă semne că ar fi o traducere. Mai ales că scrierea lui Matei folosește elemente de limbă greacă, care nu provin din stilul semitic (de ex: genitivul absolut, o construcție participială). În rugăciunea „Tatăl nostru”, cuvântul pentru „cea de toate zilele” nu mai există în limba greacă, așa cum a constatat deja Origen. „Cartea” lui Matei nu se poate traduce direct din limba ebraică sau aramaică. Astfel, textul lui Papias nu poate fi elucidat.

Matei a combinat Evanghelia lui Marcu cu textele pe care le avea, împreună cu Luca – în teologie numite izvorul „Q” – și alte texte cunoscute în comunitățile iudeo-creștine, de exemplu textele

din Matei 5:21–37 și 6:2–8, 16–18. Probabil a avut un exemplar al Evangheliei după Marcu, deja revizuit pentru a fi împărtășit. Se poate deduce acest lucru din faptul că în evanghelia sa se găsesc multe paralele mici cu textul marcan din Luca, așa-numitele „minor agreements”. Munca specială a lui Matei, pe lângă strângerea materialelor cunoscute despre Isus din comunitățile creștine din anturajul său, a fost și găsirea de texte din Vechiul Testament care se potrivesc cu viața și învățătura Mântuitorului, așa-numitele „citate reflexive”, pe care le-a adăugat la textele primite, cu formula: „ca să se împlinească cuvântul profetului...” O afirmație pe care Matei o face cu privire la propria lui persoană se găsește în Matei 13:52, unde este scris: „[...] cărturarul [...] scoate din vistieria lui lucruri noi și lucruri vechi.” Așa a procedat Matei scriind cartea sa.

În Evanghelia lui Matei găsim o teologie reflectată. Scrierea sa consemnează distrugerea Ierusalimului (anul 70 d.H.) și este preocupată de un iudaism militant, care poate fi datat după anul 85 d.H. Comunitățile creștine, ai căror membri au fost și din rândul foștilor păgâni, sunt deja separate de „sinagogile lor” (Mt. 4:23) și, foarte posibil, se numesc „biserică” (*ekklesia*), deși se mai plătește *didahma*, taxa pentru Templu (Mt. 17:24–27). Din punct de vedere administrativ, mai există legături între iudeii necreștini și cei creștini. Adversarii externi ai lui Matei sunt fariseii și cărturarii (Mt. 23), elita iudaică, după distrugerea saducheilor în războiul cu Roma, care vorbeau greaca. Adversarii interni sunt misionarii care se numesc profeți și fac minuni, dar care nu se încadrează în comunitățile mateene și nu trăiesc conform Predicii de pe Munte (Mt. 7:15–23).

Evanghelia după Matei a fost scrisă într-un ținut în care locuiau mulți iudei, probabil în Siria, deoarece în Matei 4:24 se spune că Isus a predicat în întreaga Siria. Mai puțin probabil să fi fost scrisă la țărmul Mării Mediterane și în Antiohia, deoarece Ignatie de Antiohia nu arată că ar fi avut cunoștință de texte apropiate lui Matei, pe când știm că a cunoscut texte apropiate Evangheliei lui Luca. Textele specifice acestui evanghelist, primele antiteze (5:21–37) și regulile de

viață creștină (Mt. 6:2–8, 16–18) provin de la comunități creștine iudaice care erau străine gândirii apostolului Pavel.

4.3. Luca

Luca a fost cel mai important și informat povestitor creștin cunoscut în acele vremuri. N-a fost misionar, a mers dintr-o comunitate deja formată în cealaltă povestind despre viața, faptele și învățăturile lui Isus. Născut în Siria, unde a petrecut mulți ani, se pare că a prezentat povestirile sale în comunitățile de la malul Mării Mediterane, ocazie cu care a putut să strângă textele lui Marcu și ale tradiției „Q” ale predicatorilor ambulanți. Textele sale specifice, din care fac parte, de exemplu, pilda fiului risipitor (Luca 15:11–32) sau nașterea lui Ioan Botezătorul și a lui Isus (Luca 1–2), au fost colectate din comunități creștine probabil din Iudeea. Fiind cunoscut ca mare povestitor al evenimentelor din viața lui Isus, Luca a fost probabil ulterior chemat în comunitățile pauline să le povestească creștinilor despre Isus, despre care Pavel a comunicat mai puțin. După tradiția veche, Luca a murit, fiind aflat pe drum, într-un sat din Boeția, ținut aflat în apropierea orașului Teba, sub muntele Parnas în Ahaia. Fiind rugat sau motivat probabil de Teofil, Luca a scris despre Isus pentru creștinii din comunitățile pauline. Astfel se explică faptul că Marcion, negustorul din Pont, a prețuit scrierile lui Pavel și Evanghelia lui Luca. În această evanghelie întâlnim o teologie narativă. Opera sa a scris-o probabil în jurul anului 80 d.H.

5. Tradițiile evangheliștilor

Tradițiile evangheliștilor provin de la predicatori credincioși, ucenici ai lui Isus, care au vestit Evanghelia în misiunea creștină. De asemenea, Marcu a adunat texte. O tradiție mai veche de Marcu se poate constata numai la istorisirea patimilor lui Isus, deoarece toate cele patru evanghelii converg în multe puncte. Materialul lui Marcu provine din misiunea eleniștilor, o misiune printre păgâni.

Tradiția „Q” a fost inițial o culegere de texte pentru predica misi-onară la iudei. Dar textul comun al lui Matei și Luca a fost deja conce-put în limba greacă. El a constatat în mai multe grupări de texte cum ar fi: Predica de pe Munte (Luca 6:20–49), texte care au legătură cu Ioan Botezătorul (Luca 7:18–35), texte privind misiunea (Luca 10:1–16), despre rugăciune (Luca 11:1–13) și altele. Pe lângă aceste două gru-pări de texte deja formulate în scris, mai existau tradiții speciale, pe care le-au avut Luca și Matei. În scrierea evangheliilor lor, fiecare autor avea o concepție despre cuvintele și viața lui Isus puțin variată față de ceilalți. De aceea putem să scoatem la iveală teologia evanghe-liștilor sinoptici. Fiecare dintre ei au avut un punct de vedere special. Desigur, punctele esențiale ale vieții lui Isus au rămas identice sau, cel puțin, comparabile. Și mesajul cuvântărilor nu diferă prea mult în doctrina de bază, despre Dumnezeu, despre Isus, despre Împărăția lui Dumnezeu, despre ucenicie etc., dar accentele sunt diferite. Ne stră-duim, analizând textele sinopticilor, să prezentăm atât convergențele, cât și accentuările specifice. Cu o astfel de abordare arătăm ce este comun învățaturii evangheliilor și de asemenea bisericii creștine, și care sunt nuanțele specifice care ne dau totodată libertatea de a pune accente noi pe învățături relevante pentru viața noastră cotidiană.

PARTEA I

Prezentarea teologiei evangheliilor sinoptice

Abordare tematică

1

ÎNCEPUTURILE CREDINȚEI: ÎNVIEREA LUI ISUS

Credința și teologia creștină au început cu învierea lui Isus. Despre învierea lui Isus, apostolul Petru este cel care a vorbit pentru prima dată. Apostolul Pavel a menționat că Petru era acela căruia Isus i S-a arătat prima dată după înviere, ulterior celor doisprezece (1 Cor. 15:5). Mesajul lui Petru (Chifa) a fost probabil: „Isus mi S-a arătat” (în ebraică: *Ieșu nir^ea li*), transformat în mesaj de către o altă persoană: *Ieșu nir^ea l^e Șim^eon / l^ekefa* (Isus S-a arătat lui Simon / lui Chifa). Versiunea relatării învierii amintindu-l pe Simon este redată în Luca 24:34; cea despre *kefa* se află în 1 Corinteni 15:5. Această proclamare stă la baza propovăduirii învierii lui Isus. Învierea este redată în trei cuvinte pe care le folosește apostolul Pavel:

- *a fi sculat de Dumnezeu* (verbul ἐγείρω în pasiv) în 1 Corinteni 15:4
- *a se scula* (ἀνίστημι) în 1 Tesaloniceni 4:14
- *a învia* (ἀναζάω) în Romani 14:9

În evangheliile sinoptice sunt folosite numai primele două cuvinte. În primul verb amintit, ἐγείρω în pasiv, învierea este fapta exclusivă a lui Dumnezeu, în celelalte două poate să fie și fapta lui Isus, admitându-se, în acest caz, că cel puțin o parte din corpul lui

Isus nu a murit definitiv. Părinții Bisericii au preferat ideea că partea dumnezeiască a lui Isus nu putea să moară, ea a fost activă la înviere. Indiferent de ceea ce gândim sau ne putem închipui, trebuie să constatăm că niciun om, ca viețuitoare muritoare, nu poate să perceapă, în dimensiunile ei cerești, ce s-a întâmplat atunci cu Isus și cum s-a întâmplat. Dacă cerescul se manifestă în lumea noastră, rămânem fără cuvinte. Ulterior încercăm să explicăm, prin cuvinte umane și din experiențele noastre pe acest pământ, ceea ce este de fapt incredibil, de nepriceput. Aici nu ne ajută nici limbajul metaforic. Și totuși, ucenicii au încercat să ne aducă cât se poate de aproape de evenimentele petrecute.

1. Marcu

În Marcu 16:1–8 ni se relatează cum se pregătesc femeile să meargă la mormânt cât se poate de devreme după terminarea Sabatului, duminică dimineața. Au pregătit totul pentru îmbălsămarea trupului lui Isus, lucru care nu s-a putut efectua vineri înaintea începerii Sabatului. Se duc la mormânt. Și soarele răsare. Pilda aceasta spune multe lucruri. Începem să înțelegem. Femeile dau de primul obstacol: „Cine ne va rostogoli piatra de la intrarea mormântului?” Nu s-au gândit la acest lucru înainte? Este o remarcă a povestitorului folosită ca să explice fenomenul. Odată ajunse acolo, femeile constată că piatra mare este deja rostogolită. Intrând în mormânt, ele văd un tânăr îmbrăcat în robă albă. Cititorii înțeleg: este un înger. Femeile se sperie. Cititorul este pus pe gânduri. Unde lucrează divinitatea se naște și frica. Femeile însă nu au încă timp pentru frică. Ele aud vocea tânărului, care are un mesaj pentru ele, ca cel al bisericii din zilele noastre: „Nu vă speriați! Voi Îl căutați pe Isus din Nazaret, cel care a fost răstignit. El a fost înviat. Nu este aici. Dar duceți-vă și spuneți-le ucenicilor Lui”. Nu se povestește faptul învierii, deoarece așa ceva nu se poate povesti. Ni se relatează că femeile au luat drumul spre mormânt pe când era încă noapte. Și pe când erau încă pe drum, s-a făcut ziuă. Soarele a apărut. De la noapte și moarte la ziuă și viață.